

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд МЕТОДИ ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ОБЕКТИТЕ НА ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БИЗНЕС СТРАТЕГИЯТА НА ФИРМАТА (автор: Николай Станимиров Братов; научен ръководител: проф. д-р Владя Борисова).

от професор д.с.н. Цветан Първанов Давидков, преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – катедра „Стопанско управление“ (ПН 3.1 Социология; 3.7 Администрация и управление)

Рецензията се изготвя въз основа на Заповед № 508/26-02-2024 на Ректора на УНСС проф. д-р Димитър Димитров и решение за разпределение на ролите на научното жури (Протокол № 16 от 06.03.2024 г.)

Рецензираният дисертационен труд е за присъждане на ОНС „доктор“ по ПН 3. 8 Икономика (въз основа на успешно завършване на докторската програма: Икономика и управление (Интелектуална собственост по отрасли) в УНСС). Дисертантът е изпълнил изискванията на програмата в пълен размер и въз основа на обсъждане на дисертационния му труд е открита процедура за официална защита.

Дисертантът Николай Станимиров Братов е възпитаник на катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“ (Бизнес факултет, УНСС) със специалност „Интелектуална собственост и бизнес“ (ОКС „Магистър“). Като експерт в Патентното ведомство на Република България той притежава значителен професионален опит в защитата на права на притежатели на обекти на индустриална собственост. Обучението му в докторската програма е логично продължение на образователния му и професионален път. Изборът на изследователско поле и тема на дисертационния труд са свързани с обучението и професионалния му опит. Като докторант колегата Н. Братов участва в учебни курсове, водени от катедрата. Оценката за преподавателската му работа е положителна.

Описание и обща характеристика на дисертационния труд. Дисертационният труд е разработен в обем от 186 стр. Структуриран е в увод, три глави, заключение; в края на текста са посочени информационните източници; в приложение са посочени „графики, извадки и анкети“; налична е справка за приносите. В първа глава ОБЕКТИТЕ НА ИНДУСТРИАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ (ИС) В БИЗНЕС СТРАТЕГИЯТА

НА ФИРМАТА се изясняват: а) същността на ИС като система от обекти с акцент върху правните и икономическите характеристики на тези обекти; б) ролята, мястото и значението на обектите на ИС в бизнес стратегията на фирмата. Във втора глава БИЗНЕС МОДЕЛИ ЗА УПРАВЛЕНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА ИНДУСТРИАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ В БИЗНЕС СТРАТЕГИЯТА НА ФИРМАТА вниманието се насочва към: а) същността и структурата на бизнес стратегията на фирмата; б) бизнес модели за управление на обектите на ИС в бизнес стратегията на фирмата; в) разгледани са възможностите за включване на обектите на ИС в бизнес стратегията на фирмата. Третата глава ЕКСПЕРИМЕНТАЛНО ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОД ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ОБЕКТИТЕ НА ИС В БИЗНЕС СТРАТЕГИЯТА НА ФИРМА „БОБИ ФИШЪР“ ООД по същество е разработване на конкретен казус въз основа на концептуалната разработка в глава втора. В заключението (с. 163 и сл.) са обобщени основните резултати на дисертационното изследване. Показан е индекс на използваните в дисертационния труд таблици и фигури; приложени са резултатите от две проучвания.

Описаната структура е класическа и дава възможност за пълноценно разгръщане на текста на дисертацията. Логиката на текста е добре защитена. Цялостният текст е систематичен; авторовият подход е защитим. Получените резултати са убедителни.

Обект на дисертационното изследване са обектите на индустриална собственост в бизнес стратегията на фирмата. Предмет на изследването е управлението на обектите на индустриална собственост чрез методите за тяхното интегриране в бизнес стратегията на фирмата. Като основна цел е заявено следното: „да се разгледат и актуализират възможностите за управление и пазарна реализация на обектите на индустриална собственост в бизнес стратегията на фирмата чрез различните бизнес модели, и по-конкретно чрез концептуални методи за интегриране на обектите на индустриална собственост в бизнес стратегията на фирмата“. Чрез проверка на четири хипотези се доказва следната теза: управлението на интегрираните обекти на индустриална собственост в бизнес стратегията на фирмата е предпоставка за реализация на допълнителна икономическа ефективност и ефикасност при постигане на заложените бизнес цели.

Оценката ми за дисертационния труд е положителна. Основните аргументи са:

- Темата е подходяща и дава възможност да се „извади на повърхността“ и разработи актуален проблем на бизнес практиката. Усилията за защита на обектите на ИС и тяхното интегриране в бизнес

стратегията на фирмата е печелившо поведение. Разработката дава принос за отговор на предизвикателства и „запълване“ на празнота в познанието за успешно водене на бизнеса на значителна част от предприемачите.

- Бизнесът с обекти на ИС е – несъмнено – междупредметна проблематика: право – бизнес - управление – стратегиране – и т.н. Дисертантът се е справил успешно с изследователските задачи в това нееднородно поле. В дисертацията е приложена междудисциплинна методология; тя се основава върху цялостен и систематичен подход – в основата са теорията за индустриалната собственост и управленска(та) теория.
- Използвани са подходящи методи за набиране и анализ на първични емпирични данни. Проведено е анкетно проучване на базата на разработен от автора въпросник (2 бр.); проучени са примери от практиката (в областта на бизнеса с обектите на индустриална собственост, тяхното управление и организация като бизнес активи и бизнес идентификатори на фирмата); анализът на резултатите е задълбочен, последователен и широкообхватен.
- Изходната постановка на изследването: „фирмата трябва да намери и установи инструментариум, чрез който да анализира и оценява отделните обекти на индустриална собственост, за да изгради правилно начина, по който да ги управлява като значими елементи от бизнес стратегията“ е защитима и продуктивна. Тя е изведена въз основа на сериозен анализ на подходящи информационни източници. Няма как да не се съгласим, че „ако не бъде правилно формулирано първоначалното използване на обектите на индустриална собственост като част от бизнес стратегията, фирмата рискува...“ да не постигне заявените бизнес цели; вместо това да реализира финансови, пазарни, имиджови и др. загуби.
- Авторът е добре информиран (използвани са 93 източника на български и английски език, вкл. научна литература и нормативни документи). Работата с източниците е компетентна и коректна. Той осмисля критично предходни публикации и дефинира значими изследователски проблеми - например, свързани именно с възможностите и необходимостта от интегриране на обекти на ИС в бизнес стратегията на фирмата.
- Значимо достойнство на работата е присъствието и развитието на методологически и методически елементи, въз основа на които могат да се *идентифицират* подходящи обекти на ИС (като потенциал за вграждане в бизнес стратегията) и методи (вкл. избор), чрез които те могат да се интегрират и управляват. Въз основа на перифраза тук бих подчертал значимостта на следната идея: никой потенциален актив не е ресурс на бизнеса преди да бъде открита негова(та) полезност и

последната да бъде интегрирана в производствения процес. Това е един от начините да се подчертае значимостта на дисертационния труд.

- Докторантът умело концептуализира и това прави предложената рамка цялостна и систематична. Използването на предложените концептуални методи дава възможност на предприемачите да постигнат по-високо равнище на интегриране на обектите на ИС в бизнес стратегията като възможност за фирмата да осигури *стабилна закрила* и *по-добро функционално управление* на индустриалната собственост, която притежава. Така е възможно да се постигне висока възвръщаемост на направените инвестиции; да се формира допълнителна печалба (или последната да се максимизира).
- Предложената методическа схема за оценка ефектите от използване на обектите на индустриална собственост и тяхното влияние върху устойчивата конкурентоспособност на фирмата е защитима и „работи“. Нейното изпробване потвърждава необходимостта от бизнес с обекти на индустриалната собственост и показва конкретни стъпки, които трябва да бъдат осъществени. Предложеният инструментариум е подходящ за микро, малки и средни фирми, които притежават обекти на ИС (търговска марка, промишлен дизайн, и/или търговска тайна и ноу-хау), но не са изградили самостоятелна стратегия за тяхното управление (или обектите не са част от бизнес стратегията на фирмата). В по-широк аспект резултатите от дисертационното изследване могат да бъдат използвани при изготвянето на нови бизнес модели и стратегии за устойчивото развитие и управление на обектите на ИС на фирмата като значим елемент от структурата на нейната бизнес стратегия.
- Логиката на изследването логично води до следните изводи (послания): А) Бизнес стратегията на фирмата трябва задължително да отчита възможностите, които предоставят обектите на ИС като способ за закрила на продуктовото портфолио, бизнес идентификация и източник на допълнителни приходи. Б) Фирмите трябва да инвестират повече в създаването и придобиването на обекти на ИС и да осъществяват бизнес с тях. В) Организацията и управлението на обектите на ИС във фирмата чрез бизнес стратегията е важен управленски процес; той е обвързан с придобиването и развитието на знанията за тях.

Оценка на приносите. Претенцията за приносите на дисертационния труд е структурирана в два раздела: научно-методически и научно-приложни приноси (автореферат, с. 48 – 49).

- Същността на научно-методическите приноси се изразява в обосноваване и адаптиране на система за интегриране на обекти на ИС в бизнес стратегията на фирмата, включително систематизирането и развитието на модели за управление на тези обекти; като продължение: инструментариум за оценка на икономическата ефективност и ефикасност въз основа на посочената интеграция.
- Теоретичните схеми и модели са апробирани; показана е тяхната работоспособност, включително въз основа на конкретния казус на фирма „Боби Фишър“ ООД;
- И на теоретично, и на приложно равнище инструментите са *адаптирани за нуждите на микро, малки и средни предприятия.*

Предвид обхвата на МСП в България¹, умело представяне на резултатите от дисертационното дирене сред предприемачите може да бъде много полезно за насочване на вниманието им към възможностите за оптимизиране на техните бизнес резултати чрез интегриране на обекти на ИС в тяхната бизнес стратегия.

Публикации. По темата на дисертацията са представени 4 (четири) публикации на български език. Като съдържание и брой те са достатъчни за изпълнение на изискването за публикационна активност. Чрез тях дисертантът разкрива съществени страни и резултати от своята творческа работа, свързани с възможностите за анализ, оценка и развитие на бизнеса (през призмата на интегрирането и управлението на обектите на индустриална собственост). Текстовете са публикувани в подходящи сборници и списания. Предвид факта, че вече е налице по-цялостна и систематична концепция върху методите за интегриране на обектите на индустриална собственост в бизнес стратегията на фирмата, колегата Н. Братов следва да подготви и публикува по-цялостно резултатите от дисертационното си изследване. И да ги насочи към издания, чрез които те ще достигнат до по-широк кръг ползватели – и изследователи, и предприемачи.

Авторефератът представя адекватно дисертационни труд. Представен е на български и английски език. Въз основа на автореферата читателят може да придобие цялостна представа за същността на дисертационното дирене и постигнатите резултати.

Критични бележки/препоръки. Въз основа на рецензирания дисертационен труд нямам конкретни критични бележки. При предварителни обсъждания

¹ През 2021 г. микро, малките и средните предприятия в България съставляват 99,81% от всички предприятия в страната.

на текста бях формулирал препоръки. В процеса на развитие на текста те са взети предвид.

Лични впечатления. Срещите ми с колегата Н. Братов са от последните месеци. Наблюдавам негови изяви като обучаващ и приключващ дисертационния си труд. Впечатленията ми са положителни. Той е добре подготвен; умее убедително да води аудиторията от обучавани. Определено има отношение към нещата, които прави. Добре съчетава солидната си теоретична подготовка и професионалния си опит. Отнася се с уважение към оценките на колегите си. Работи целенасочено с ориентация към резултати. С голям интелектуален капацитет и работоспособност.

Заклучение. Предвид гореизложеното правя следния извод: докторант Николай Станимиров Братов е изпълнил всички необходими изисквания за присъждане на ОНС „Доктор“ по ПН 3.8 Икономика (Икономика и управление – Интелектуална собственост по отрасли), а именно:

- Дисертантът притежава ОКС „Магистър“ и отговаря на минималните национални изисквания чл. 26 (1) от ЗРАСРБ;
- Дисертантът е представил дисертационен труд, който съдържа научни и научно-приложни резултати – те могат да бъдат оценени като оригинален принос в науката.
- Дисертационният труд показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания в областта на изследването; той е способен да осъществява самостоятелни научни изследвания при високи стандарти.

Всичко това ми дава основание да потвърдя цялостна си положителна оценка за дисертационния труд и дейността на докторанта и да препоръчам на колегата Николай Станимиров Братов да бъде присъдена ОНС „Доктор“ по ПН 3. 8 Икономика (Икономика и управление – „Интелектуална собственост по отрасли“). Самият аз ще подкрепя такова решение.

Желая успех на Докторант Н. Братов и неговият научен ръководител проф. д-р В. Борисова.

София, 27 март 2024

Проф. д.с.н. Цветан Давидков

REVIEW

of the dissertation "METHODS FOR INTEGRATION OF INDUSTRIAL PROPERTY OBJECTS INTO THE COMPANY'S BUSINESS STRATEGY" (author: Nikolay Stanimirov Bratov; supervisor: Prof. Dr. Vladya Borisova).

by Professor Ph.D. Tsvetan Parvanov Davidkov, lecturer at Sofia University "St. Kliment Ohridski" - Department of "Economic Management" (professional field 3.1 Sociology; 3.7 Administration and Management)

The review is prepared in accordance with Order No. 508/26-02-2024 of the Rector of UNWE Prof. Dr. Dimitar Dimitrov and decision for the distribution of the roles of the scientific jury (Protocol No. 16 of 06.03.2024)

The peer-reviewed dissertation is for the award of the PHD in professional field 3.8 Economics (based on successful completion of the doctoral program: Economics and Management (Intellectual Property by Industry) at the UNWE). The doctoral student has fulfilled the requirements of the program in full and, based on a discussion of his dissertation work, a formal defense procedure has been opened.

Nikolay Stanimirov Bratov is a graduate of the "Intellectual Property and Technology Transfer" department (Business Faculty, UNWE) with a major in "Intellectual Property and Business" ("Master degree"). As an expert in Patent Office of the Republic of Bulgaria, he has considerable professional experience in protecting the rights of owners of objects of industrial property. His training in the doctoral program is a logical continuation of his educational and professional path. The choice of research field and topic of the dissertation work is related to his training and professional experience. As a doctoral student, N. Bratov participated in study courses led by the department. The assessment of his teaching work is positive.

Description and general characteristics of the dissertation work . The dissertation is developed in a volume of 186 pages. It is structured in an introduction, three chapters, a conclusion; the information sources are indicated at the end of the text; an appendix lists "graphs, samples and surveys"; contribution reference available. In the first chapter, the OBJECTS OF INDUSTRIAL PROPERTY (IP) IN THE COMPANY'S BUSINESS STRATEGY clarify: a) the nature of IP as a system of objects with an emphasis on the legal and economic characteristics of these objects; b) the role, place and importance of IP objects in the company's business strategy. In the second chapter, BUSINESS MODELS FOR THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL PROPERTY OBJECTS IN THE COMPANY'S BUSINESS STRATEGY, attention is directed to: a) the essence

and structure of the company's business strategy; b) business models for managing IP objects in the company's business strategy; c) the possibilities of including the objects of IP in the company's business strategy are considered. The third chapter EXPERIMENTAL APPLICATION OF THE METHOD FOR INTEGRATION OF IP OBJECTS IN THE BUSINESS STRATEGY OF THE COMPANY "BOBBY FISHER" LTD is essentially a development of a specific case study based on the conceptual development in chapter two. In the conclusion (p. 163 et seq.) the main results of the dissertation research are summarized. An index of the tables and figures used in the dissertation is shown; the results of two studies are attached.

The described structure is classic and enables the full development of the text of the dissertation. The logic of the text is well protected. The entire text is systematic; the author's approach is defensible. The results obtained are convincing.

The object of the dissertation research is the objects of industrial property in the company's business strategy. The subject of the research is the management of the objects of industrial property through the methods of their integration into the company's business strategy. The following is stated as the main objective: "to consider and update the possibilities for management and market realization of the objects of industrial property in the business strategy of the company through the various business models, and more specifically through conceptual methods for integrating the objects of industrial property into the company's business strategy. By checking four hypotheses, the following thesis is proven: the management of the integrated objects of industrial property in the company's business strategy is a prerequisite for the realization of additional economic efficiency and effectiveness in achieving the set business goals.

My evaluation of the dissertation work is positive. The main arguments are:

- The topic is appropriate and gives an opportunity to "bring to the surface" and develop an actual problem of business practice. Efforts to protect IP objects and integrate them into the company's business strategy are win-win behaviors. The development contributes to answering challenges and "filling" a gap in the knowledge of successful business management of a significant part of entrepreneurs.
- Business with IP objects is – undoubtedly – an interdisciplinary issue: law – business – management – strategizing – etc. The dissertation student successfully coped with the research tasks in this heterogeneous field. Interdisciplinary methodology is applied in the dissertation; it is based on a comprehensive and systematic approach - the basis is the theory of industrial property and management theory(s).

- Appropriate methods were used to collect and analyze primary empirical data. A survey was conducted based on a questionnaire developed by the author (2 items); examples from practice have been studied (in the field of business with objects of industrial property, their management and organization as business assets and business identifiers of the company); the analysis of the results is thorough, consistent and wide-ranging.
- The premise of the study: "the company must find and establish a toolkit by which to analyze and evaluate individual objects of industrial property in order to properly construct the way to manage them as significant elements of business strategy" is defensible and productive. It is derived based on a serious analysis of relevant information sources. We cannot but agree that "if the initial use of industrial property objects is not properly formulated as part of the business strategy, the company risks..." not achieving the stated business goals; instead to realize financial, market, image, etc. lost.
- The author is well informed (93 sources were used in Bulgarian and English, including scientific literature and normative documents). The work with the sources is competent and correct. It critically interprets previous publications and defines significant research problems - for example, related precisely to the possibilities and necessity of integrating IP objects into the company's business strategy.
- A significant merit of the work is the presence and development of methodological and methodical elements, on the basis of which suitable objects of IP can be *identified* (as a potential for embedding in the business strategy) and methods (including selection) by which they can be integrated and manage. Paraphrasing here, I would emphasize the importance of the following idea: no potential asset is a business resource until its utility(s) is discovered and the latter is integrated into the production process. This is one way to emphasize the importance of the dissertation work.
- The PhD student skillfully conceptualizes and this makes the proposed framework comprehensive and systematic. The use of the proposed conceptual methods enables entrepreneurs to achieve a higher level of integration of IP objects in the business strategy as an opportunity for the company to ensure *stable protection* and *better functional management* of the industrial property it owns. Thus, it is possible to achieve a high return on the investments made; to form an additional profit (or to maximize the latter).
- The proposed methodical scheme for evaluating the effects of using the objects of industrial property and their influence on the sustainable competitiveness of the company is defensible and "works". Its trial confirms the need for a business with objects of industrial property and shows concrete steps to be taken. The proposed toolkit is suitable for micro, small and medium-sized companies that own IP objects (trademark,

industrial design, and/or trade secret and know-how), but have not built an independent strategy for their management (or the objects are not part from the company's business strategy). In a broader aspect, the results of the dissertation research can be used in the preparation of new business models and strategies for the sustainable development and management of the company's IP objects as a significant element of the structure of its business strategy.

- The logic of the research logically leads to the following conclusions: A) The company's business strategy must necessarily take into account the opportunities provided by IP objects as a way to protect the product portfolio, business identification and source of additional income. B) Firms should invest more in creating and acquiring IP objects and doing business with them. C) The organization and management of the IP objects in the company through the business strategy is an important management process; it is tied to the acquisition and development of knowledge about them.

Evaluation of contributions . The claim for the contributions of the dissertation work is structured in two sections: scientific-methodical and scientific-applied contributions (author's abstract, pp. 48-49).

- The essence of the scientific-methodological contributions is expressed in the justification and adaptation of a system for the integration of IP objects in the company's business strategy, including the systematization and development of management models for these objects; as a follow-up: a toolkit for assessing economic effectiveness and efficiency based on the said integration.
- Theoretical schemes and models have been tested; their workability is shown, including based on the specific case study of the company "Bobby Fisher" LTD;
- Both at the theoretical and applied level, the tools are *adapted to the needs of micro, small and medium-sized enterprises* .

Given the scope of SMEs in Bulgaria ², a skillful presentation of the results of the dissertation research among entrepreneurs can be very useful in directing their attention to the possibilities of optimizing their business results by integrating IP objects into their business strategy.

Publications . 4 (four) publications in Bulgarian are presented on the subject of the dissertation. In terms of content and number, they are sufficient to fulfill the requirement of publication activity. Through them, the dissertation student reveals

² In 2021, micro, small and medium enterprises in Bulgaria make up 99.81% of all enterprises in the country.

essential aspects and results of his creative work, related to the opportunities for analysis, evaluation and development of the business (through the prism of the integration and management of the objects of industrial property). The texts have been published in relevant anthologies and journals. Given the fact that there is already a more comprehensive and systematic concept of methods for integrating industrial property objects into the business strategy of the company, N. Bratov should prepare and publish more comprehensively the results of his dissertation research. And to direct them to publications through which they will reach a wider range of users - both researchers and entrepreneurs.

The abstract presents an adequate dissertation work. It is presented in Bulgarian and English. Based on the abstract, the reader can gain a comprehensive idea of the nature of the dissertation research and the results achieved.

Critical notes/recommendations . Based on the peer-reviewed dissertation, I have no specific criticisms. During preliminary discussions of the text, I had formulated recommendations. In the process of developing the text, they have been taken into account.

Personal impressions . My meetings with my colleague N. Bratov are from the last months. I observe his appearances as a tutor and finishing his dissertation work. My impressions are positive. He is well prepared; able to convincingly lead an audience of learners. It definitely has an attitude to the things he does. He combines his solid theoretical training and professional experience well. Respects the evaluations of his colleagues. Works purposefully with a results orientation. With great intellectual capacity and ability to work.

Conclusion . In view of the above, I draw the following conclusion: doctoral student Nikolay Stanimirov Bratov has fulfilled all the necessary requirements for the award of the Doctoral Degree in professional field 3.8 Economics (Economics and Management - Intellectual Property by Industry), namely:

- The dissertation student holds the Master's degree and meets the minimum national requirements art. 26 (1) of the Law for development of the academic staff in the Republic of Bulgaria;
- The dissertation student has submitted a dissertation that contains scientific and scientific-applied results - they can be evaluated as an original contribution to science.
- The dissertation shows that the candidate has in-depth theoretical knowledge in the field of research; he is capable of carrying out independent research to a high standard.

All this gives me the reason to confirm my overall positive assessment of the dissertation work and the activities of the doctoral student and to recommend that my colleague Nikolay Stanimirov Bratov be awarded the PhD under professional field 3.8 Economics (Economics and management - "Intellectual property by industry"). I myself will support such a decision.

I wish success to Doctoral student N. Bratov and his supervisor Prof. Dr. V. Borisova.

Sofia, March 27, 2024

Prof. Ph.D. Tsvetan Davidkov